

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא

מרבן של ישראל מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 58 האזינו תשע"ה

מתורת הפרשה

כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלקינו (האזינו ל"ב, ג)

הנה בשו"ע או"ח סי' מ"ז ס"ז כתב דמי שיוצא ידי חיוב ברכת התורה בברכה דאהבה רבה צריך ללמוד אח"כ מיד בלי הפסק. ונסתפק בשו"ע שם בסעיף ח' אי סגי בקורא קריאת שמע סמוך לאהבה רבה מיד, ויוצא בזה יד"ח תלמוד תורה, או לא. ובמ"ב שם ס"ק י"ז כתב בשם הבית יוסף בביאור הספק דאפשר דקריאת שמע הוי רק כתפלה כיון שאינו אומר זה לשם לימוד, והביא בשם הגר"א והא"ר בשם הרבה פוסקים דלא יצא ע"ש. והנה לענין חיוב ברכת התורה באומר פסוקים דרך תחנונים נחלקו הפוסקים אם צריך לברך או לא, עי' בשו"ע סי' מ"ז ס"ט ובמ"ב שם ס"ק כ"ז, ולדעת הסוברים דצריך לברך מסתבר דה"נ יצא ידי חובת לימוד היכא דקורא קריאת שמע אע"פ דהוי בדרך תפלה, וספיקת השו"ע אי סגי בקריאת שמע בשביל מצות לימוד לאחר ברכה"ת היא רק לדעת הפוסקים דבאומר פסוקים דרך תחנונים אינו חייב בברכת התורה, ולשיטתם כתבו רוב הפוסקים דגם בקריאת שמע לא יצא כיון שאינו אומר זה לשם לימוד רק בדרך תפלה, כ"נ לכאורה. ואי נימא דשורש מצות קריאת שמע הוה מדין תלמוד תורה, אכתי תיקשי למה לא יצא בק"ש חיוב לימוד התורה וצריך ללמוד אחרי ברכת התורה שבאהבה רבה, והרי קורא את שמע לשם לימוד, דזהו יסוד מצות קריאת שמע, ומקיים בזה מצות תלמוד תורה, ולא הוה כתפלה בעלמא, וצ"ע.

והגרא"ל שטיינמן שליט"א תירץ, דהנה בברכות י"א ב' איכא מאן דאמר דברכת התורה מברך רק על מקרא, ואיכא מ"ד דאף על מדרש מברך ואיכא מ"ד דאף למשנה מברך, ואיכא מ"ד דאף לתלמוד נמי צריך לברך והכי קי"ל. וקשה דהרי מצות תלמוד תורה בודאי דלכ"ע מקיים בכלהו, דאטו מאן דאמר דרק על מקרא מברך סבר דאינו מקיים מצות עשה דתלמוד תורה במדרש ובתלמוד, ודאי שזה אינו, אלא צ"ל דלענין קיום מצות תלמוד תורה מודו הכל דמקיים בכל הני, ומ"מ לענין חיוב ברכת התורה פליגי, דכל מ"ד ס"ל מטעמא דיליה דברכת התורה לא ניתקנה אלא על חלק זה של מצות ת"ת ולא על חלק זה של ת"ת. וכעין זה מצינו עוד בדעת השו"ע סי' מ"ז ס"ד שכתב דהמהרהר בדברי תורה אינו צריך לברך ברכת התורה, ובביאור הגר"א שם הקשה דהרי ברכת התורה היא ברכה על המצוה, וכי ליכא מצוה בהרהור, והלא נאמר והגית בו יומם ולילה. ובחיי אדם כלל ט' דין י' בנשמת אדם סק"ד תירץ דכיון דברכת התורה נפקא בברכות כ"א א' מקרא דכתיב כי שם ה' אקרא וגו', וקריאה היינו דיבור, לכן לא תיקנו ברכה זו על הרהור שאינו ניכר ע"ש, ומבואר מזה דאף דמקיים מצות עשה דתלמוד תורה בהרהור, מ"מ לאו בכל גוונא תיקנו על זה ברכה דברכה"ת.

ומעתה י"ל דאף דאנן סבירא לן דמברך ברכת התורה למקרא ולמשנה ולתלמוד, מ"מ על דברי תורה שלומד בדרך תפלה אפשר דלא נתקן חיוב ברכת התורה, ולא משום שאינו מקיים בזה מצות לימוד התורה, אלא משום דחיוב ברכה"ת לא נתקנה על קיום מצות תלמוד תורה שלומד בדרך תפלה. וא"כ י"ל דהיינו נמי טעמא דהמחבר והפוסקים דסבירי דלא יצא בקריאת שמע שקורא סמוך לאהבה רבה ידי חובת לימוד תורה, אלא צריך ללמוד אחר ברכת התורה, דכיון שקראו רק בדרך תפלה, אף דיסודה מדין תלמוד תורה, מ"מ על לימוד תורה כזה לא נתקנה ברכת התורה ואינו יוצא בזה ידי חובת לימוד שלאחר ברכת התורה. אבל לעולם י"ל דמצות עשה דתלמוד תורה ודאי דמקיים בזה שקרא ק"ש, ואין מכאן סתירה למה שכתבנו שק"ש יסוד ושורש מצותה היא מדין תלמוד תורה וכמשי"נ. (שלמי תודה פורים עמ' נ', ועי' באילת השחר נדרים ח,א הובא לעיל פ"ר ואתחנן)

כשמרן הגר"ח שליט"א לא נרדם? [מאת הרה"ג ר' עמנואל רלב"ג שליט"א מח"ס 'מחשבת עס']

באחד הלילות בתקופה האחרונה פנה מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א לשנתו בשעת לילה מאוחרת, ואמר "המפיל", אך לא הצליח להירדם. ומה יעשה מרן הגר"ח שליט"א במצב כזה? כמובן שקם ללמוד. אלא שאז נסתפק האם הוא צריך לברך בה"ת, דהרי כיון שאמר המפיל הוי סילוק גמור מלימוד תורה. לאחר דקות ספורות, שהספיקו לו כדי לסרוק במוחו את כל התורה כולה, הכריע לברך מספק דאורייתא לחומרא ברכת "אשר בחר בנו" [כהמ"ב ריש סי' מ"ז בשם השאג"א דבספק מברך רק ברכה זו], והתחיל מחדש את היום ה"חדש".

ספרתי זאת למורי ורבי מרן ראש הישיבה הגרא"ל שליט"א, ואמר שלכא"י יש תלות הספק במחלוקת האם מברכים על הרהור, דהשו"ע ס"ל דאין צריך ברכה, אך דעת הגר"א דמברכים. וממילא כיון שבודאי ובודאי רבי חיים הרהר בד"ת גם אחרי המפיל, אם כן לדעת הגר"א לא היה הפסק כלל. אלא שלדעת השו"ע היה הפסק, וממילא מידי ספיקא לא נפקא.

שבתי ושאלתי למרן ראש הישיבה שליט"א, דאף לדעת המחבר שאין הרהור מחייב ברכת התורה, מ"מ כיון שסו"ס מקיים בזה מצות ת"ת, אזי למעשה אין כאן היסח הדעת. וכמו שמצינו במג"א תרל"ט י"ז לענין סוכה, שגם להסוברים שאין מברכין רק בשעת הסעודה מ"מ אם ישב כל הזמן שבין הסעודות בסוכה אינו חוזר ומברך בסעודה השניה, א"כ מבואר שאף שהישיבה מצ"ע אינה מחייבת ברכה, מ"מ אין כאן היסח הדעת לחייב ברכה מחודשת.

ועוד מצינו בדיני ברה"ת גופא, בשו"ע סי' מ"ז ס' כ', שכתב שבית הכסא לא הוי הפסק, ומבואר הטעם בב"י, ועיין במ"ב סק"ד, שגם שם צריך להיזהר בדינים שנוגעים לבהכ"ס כמו בגילוי טפח וטפחיים, ובמרחץ לענין שאילת שלום, וע"כ לא הסיח דעתו עדיין מן התורה. חזינו להדיא שאף שלא מברכים על הרהור מ"מ הרהור שמהרהר בבהכ"ס גורם שלא יהיה הפסק.

ומרן שליט"א נטה להסכים לדברים, והוסיף שבודאי רבי חיים שליט"א רצה שתעלה הברכה דברכת התורה גם על ההרהור לצאת ידי הגר"א, וגם על ההרהור שאחר "המפיל", ולשון המ"ב מ"ז סק"ז בשם הלבוש "שכל זמן שהוא ניעור מוטל עליו ללמוד כל זמן שיש לו פנאי, ואין ההפסק וההיסח הדעת חשיב הפסק לענין ברכה"ת". וא"כ ודאי שאצל רבי חיים הזמן שאחר המפיל כלול בהגדרה זו

ולא היה כל הפסק. אלא שכנראה רבי חיים שליט"א נסתפק דכיון דכשאומר אדם "המפיל" הוא מסיח דעתו מלדבר שהרי אסור לדבר, אף שיכול להרהר ללא ברכה"ת מחודשת, מ"מ ללמוד בדיבור, כדרכו של רבי חיים, יתכן שצריך ברכה"ת. ובהזמנות אחרת שאלתי את מרן הגר"ק שליט"א על המ"ב שפסק בריש סי' מ"ז כהשאג"א שבנסתפק אם בירך בה"ת חוזר ומברך (אלא שבגלל הספק יברך רק ברכת אשר בחר בנו שהיא המעולה בברכות כדאיתא בגמ'). ואילו בסי' מ"ז סקכ"ב פסק גבי מי שאינו רגיל ללמוד ונמלך ללמוד דלא יברך משום ספק ברכות לקולא. וכן בסקכ"ח פסק גבי מי שלא ישן כל הלילה דלא יברך (ורק אם אפשר יראה לצאת הברכה מאחר).

ואמר דיתכן לחלק בין אם יש ספק אם בכלל ברך דבכה"ג ספק לחומרא, לבין אם יש ספק אם צריך ברכה חדשה שאז ספק ברכות לקולא, וכעין סברת חזקה.

אלא שלפ"ז אף אם נאמר כדברי מרן הגר"א לעיל, הרי ספיקו של מרן הגר"ח שליט"א היה אם צריך ברכה חדשה וא"כ אמאי פסק לברך. ואולי י"ל שכיון שיש צד של ספק שמבחינת ברכה"ת הסתיים היום, אי"ז ספק האם צריך ברכה חדשה אלא כספק אם בירך. שבתי ושאלתי למרן הגר"ק במי ששכח לספור ספיה"ע ונזכר רק אחר "המפיל" מה יעשה.

וענה מרן שליט"א שלא יספור אלא ביום כשיקום. (ויפסיד הברכה ולא הספירה).

שאלתי, מ"ש מברכה"ת. וענה מרן שליט"א דברכה"ת הא אינו רוצה יותר לישון וכאילו מתחיל יום חדש אך בספיה"ע הוא רוצה לישון. (מרן שליט"א הפטיר בחיוב שאינו יודע מי מסוגל לישון כשיודע שהוא מפסיד ברכה...)

שינת קבע ביום

העיד רבנו שליט"א בשם החזון איש שאמר דברכת התורה במי שישן ביום, תלוי בשינה העיקרית שלו במעט לעת [א"ה], וא"כ בחג השבועות וכדו' יצטרכו לברך ברכת התורה על שינת היום.

ומרן הגר"ק העיר ע"ז: לי אמר אחרת, שאפילו היה ער כל הלילה כמו בשבועות ואח"כ ישן כל היום לא יברך ברכה"ת על שינת היום, שהעיקר היא שינת הלילה, ושינת היום לעולם נחשבת עראי. ומש"כ בקריינא דאגרתא שהעיקר תלוי בשינה העיקרית במעלי"ע, כנראה לא שמע את מה שאמר החזו"א. (אעלה בתמר)

כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו (האזינו ל"ב, ט)

איתא במדרש תנחומא (או' ז') ובזמן שישראל עושין תשובה מצוי להם שנאמר (דברים ד') ובקשתם משם את ה' אלקיך ואם לא עשו תשובה בצאנם ובבקרם ילכו לבקש את ה' ולא ימצאו חלץ מהם (הושע ה'), פעמים קרוב שנא' (תהלים קמה) קרוב ה' לכל קוראיו, פעמים אינו קרוב שנא' (משלי טו) רחוק מרשעים ה', וכתב (במדבר ו') ישא ה' פניו אליך וכתוב אחד אומר (דברים ו') אשר לא ישא פנים, עושה תשובה נושא לו פנים, יכול לכל ת"ל אליך ולא לאומה מעכו"ם.

והנה ידוע החקירה האם גויים יכולים לעשות תשובה או שמא מופקעין הם מן התשובה. ויש מדרשי חז"ל המראים פנים לכאן ולכאן. ושמעתי ממר"ר הגר"א שליט"א בזה דהדבר תלוי במה היה החטא, דחטאים התלויים במעשה כגון גזל וגילוי עריות וכדו', אלו ודאי אף הגויים יכולים לעשות תשובה, וזהו שמצינו באנשי נינוה ששבו מדרכם הרעה ועשו תשובה שלימה, אבל בחטאים של אמונה וכפירה בזה אינם יכולים לעשות תשובה שלימה, יען שאין רצונם הפנימי דבוק בו ית', והיינו דכתב רש"י (שמות ז', ג) וז"ל ואני אקשה מאחר שהרשע והתריס כנגדי וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות לתת לב שלם לשוב עכ"ל, והיינו דכיון שחטאו של פרעה היה בחסרון אמונה בהקב"ה ובכפירה בו ית' וכמו שאמר מי ה', ע"ז אינו יכול לעשות תשובה שלימה, דהגויים מופקעין מזה (מפי כהן נגעים עמ' ו-ז)

יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב. (האזינו ל"ג, ב)

בספר מעלות התורה בסופו מובא, עוד איתא בילקוט האזינו יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי, אם תלמיד חכם הגון הוא תזל כטל ואם לאו ערפוהו כמטר. ואמר אחי הגאון ז"ל הטעם שמדמה אותו למטר, שהמטר יורד ומשקה שמגדל עשבים רעים וטובים, וביותר מתגדלים הרעים מהטובים, כך על ידי התורה במי שאינו הגון מתגדלים תכונות רעות בלבו וכו'. וביאר רבנו דצריכים לדעת דתורה ומידות הולכים ביחד וא"א זה בלי זה, והחכמה העליונה ידעה דאע"פ שמלכי הגוים אמרו ה' יברך את עמו בשלום אין זה כלום, דכשלא מתרוממים במידות א"א להיות שייכות לתורה.

והנה אמר מרן הגר"ק שאם אדם יש לו מדות רעות אינו יכול להיות ת"ח [וחדש דאפי' זבולון אינו יכול להיות], ולא יזכה לדעת תורה לעת"ל

והעיר ע"ז רבנו שליט"א מדברי הגמ' בגיטין לא, ב רב הונא ורב חסדא הו' יתבי חליף ואזיל גניבא עליהו אמר חד לחבריה ניקום מקמייה דבר אוריין הוא א"ל אידך מקמאי פלגא ניקום ע"ש ברש"י, עכ"פ חזינון שהוא יודע ללמוד, וכן לענין דואג האדומי שדוד התפלל עליו שישכח תלמודו, אבל בלא זה היה ת"ח, הרי דשייך לדעת ללמוד גם עם מדות רעות, ובהכרח שזה הכל ענין של דרגות, אבל מדות רעות אינו סתירה לדעת ללמוד. (מנחת תודה עמ' שצ"ב ועיי"ש מה שהשיב בזה מרן הגר"ק).

ענין בפרשה - תשובה

נוסח הברכה בעשי"ת

רגיל רבנו לברך בעשי"ת כתיבה וחתימה טובה, דהרי לדעת הגר"א סי' תקצ"ו עדיין לא נגמר הכתיבה אף לצדיקים, וע"כ מעדיף לברך יותר. ובמכתבי רבנו מימים אלו, כותב בנוסח זה "כוח"ט וגמ"ח טובה".

זמן השתדלות

יהודי הגיע לרבנו שליט"א בחודש תמוז עם שאלה גדולה, האם לעשות עסקים במיליוני דולרים בתשעת הימים או לא, האם זה בגדר השתדלות או לא?

השיב לו רבנו בפליאה ומורת רוח: השתדלות עושים בעשרת ימי תשובה. זה זמן השתדלות תפילה על פרנסה בעזה"ת, זה ההשתדלות, כל מה שעושים אח"כ זה משחקים. (הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין זצ"ל יצחק ירנן עמ' 85) [א"ה עי' ב"מ ק"ו ע"א הוה מקיים בי ותגור אומר ויקם לך ופירש"י בתחלת השנה ועיין הגהות הגר"א גרידיצער ז"ל על המשניות (ר"ה פ"א מ"ב) דהיינו בראש השנה, ומה שביאר בזה עפ"ד התו"ט בשם הר"ן. וע"ד דברי רבנו, שמענו בשם מרן הגר"ק שליט"א שהתבטא שאת השתדלות לפרנסה עושה ב' ימי ר"ה].

לעמוד מול האמת

סיפר רבנו שליט"א: בא אלי אדם שהיתה לו גניבה בעסק וחשדו נפל על אחד העובדים, העובד הכחיש כמובן כל קשר לגניבה, בעל המפעל קנה מצלמת וידיאו והתקין אותה בחדר הכספת, כעבור זמן שוב היתה פריצה במקום, אבל הפעם היתה לו הוכחה מצולמת, קרא בעל המפעל לאותו אדם ושוב שאל אותו אם יש לו איזה קשר למעשה, הוא הכחיש מכל וכל, הושיב אותו מול המצלמה שתיעדה את כל מהלך האירוע, כשראה אותו אדם את עצמו נשקף מבעד למסך, נפל תחתיו והתמוטט. הוא לא יכול היה לעמוד מול האמת. אמר רבנו שליט"א, כך יהיה גם בעולם האמת. גם שם יש מצלמה שמתעדת את כל מעשי האדם, ובתחתית המסך יהיה תרגום שבו יכתבו כל המחשבות שנלוו לאדם בשעת מעשה, כלומר גם בעת עשיית המצוות יתגלה ויתברר מה היו אז מחשבותיו של האדם, ומי יוכל לעמוד מול זה (עלי ורדים סוטה).

עונשי שמים

סיפר רבנו שבילדתו הגיע פעם לקמניץ, וסיפר לו המלמד הישיש, שכשהוא היה ילד בשנת תר"כ, הסתובב נער שנכנס בו דיבוק וחיפש שו צדיקים שיוציאו ממנו אותו. והגיעו לקמניץ, שם היה הרב דמתא - הגאון הצדיק רבי אברהם דובער סג"ל זצ"ל [מח"ס זכר אברהם] שהי' מקובל גדול, והוא קרא לכל העיר [חוץ מהילדים] לבית קברות של העיירה, ושם הוציא את הדיבוק, ושאל את הדיבוק על מה נענש, ואמר שהכניס במזיד סידור לבית הכסא ועל זה עונשו, ועדיין לא יודע מה יענש על שאר חטאיו רח"ל, והיה בזה חיזוק גדול לשמירת המצוות, ולמחרת המלמד סיפר זאת לילדים בחיידר, והמלמד הישיש היה אחד הילדים ששמעו דבר זה. (מפי הגרמני"ס שליט"א נ"י להרב הנ"ל, שכן סיפר לו רבנו)

לא עושים תשובה שלימה

שמעתי מהגראי"ל, שהטעם שהרבה אנשים לא זוכין לעשות תשובה שלימה, הוא מפני שאין מבקשים האמת בכל לבם (מנחת יחזקאל א' עמ' תי"ב).

כח הבעל תשובה

שח הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: כשהיתי בער"ש אחד אצל בעל האילת השחר, התעכב על חשיבותה הגדולה של מצות תשובה, מחד, ומאידך דיבר על הקושי הכרוך בעשיית תשובה שלימה, עם כל הגדרים המובאים בחז"ל. עד כדי כך שהתבטא ואמר שמאוד קשה למצוא כיום אדם שחזר באמת בתשובה שלימה על חטאיו, ויכול להיקרא 'בעל תשובה'. ברם הדגיש רבנו, אם למרות הכל אנחנו רואים אנשים רבים המתדפקים על דלתות בית המדרש, ומעוניינים לשנות את דרכם ולהתקרב אל השם יתברך, אין זאת אלא בזכותם של מתי מספר שעשו תשובה שלימה וכיפרו על חטאתם. הזכויות היוצאות מתשובתם השלמה, משפיעות שפע רב כל כל העולם כולו, ומדביקות גם יהודים אחרים בשאיפות נעלות וברצון עז להתקדם בגרם המדרגות המוביל לבית ה'. (ברכי נפשי ויקרא עמ' קי"ג)

קריעת גזר דין

בגמ' ר"ה י"ז, ב: איתא, אמר רבי יוחנן גדולה תשובה שמקרת גזר דין של אדם שנאמר (ישעיהו ו) השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו, אמר ליה רב פפא לאביי ודלמא לפני גזר דין אמר ליה ורפא לו כתיב איזהו דבר שצריך רפואה הוי אומר זה גזר דין, מיתביי השב בינתים מוחלין לו לא שב בינתים אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם אין מוחלין לו, לא קשיא הא ביחיד הא בציבור וכו'.

והקשה הטורי אבן דהרי בגמ' ברכות (י' ע"א) מבואר דחזקיהו אמר: "אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים". ואכן התפלל חזקיהו מקירות לבו והוסיפו לו חמש עשרה שנים. הרי מפורש, כי תשובה קורעת גזר דין של אדם אפילו ביחיד. כיצד, אם כן, אמרו חכמים כי ביחיד אין תשובה קורעת את גזר דין של אדם? ותירץ בטו"א בחידוש גדול דמלך שאני דנחשב כציבור ע"כ. [ועי' אילת השחר תחילת פר' ואתחנן]

בספר מרפסין איגרא (ע' ק"ב) מביא בזה שתי ר' הגרא"ל שטיינמן שליט"א: אמנם תשובת יחיד אינה קורעת את גזר דין, אך יכולה היא לעזור לעכב את ביצועו, אם יבקש רחמים. לפי זה ניתן לומר דלא קשיא מחזקיהו שהרי אצל חזקיהו לא נקרע ולא התבטל לגמרי גזר דינו למיתה, אלא רק נדחה ועוכב בחמש עשרה שנה.

מודבק בשכינה

כ' הרמב"ם (פ"ז מתשובה ה"ז) כמה מעולה מעלת התשובה, אמש היה זה מובדל מה' אלקי ישראל שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם, צועק ואינו נענה שנאמר כי תרבו תפלה וגו', ועושה מצות וטורפין אותן בפניו שנאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, מי גם בכס ויסגר דלתים וגו', והיום הוא מודבק בשכינה שנאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם, והנה הרמב"ם שינה לשונו, שפתח ואמר אמש היה זה מובדל מה' 'אלקי ישראל' וסיים והיום הוא מודבק ב'שכינה'. ולכאורה מדוע לא סיים והיום הוא מודבק בה' אלקי ישראל כפי שפתח.

וענה לנו מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, שהדבקות בשכינה היא דבקות בדרגה גבוהה יותר מן הדבקות בבחינת ה' אלקי ישראל, ולכן פתח הרמב"ם ואמר שקודם התשובה היה מובדל אפילו מבחינה זו של ה' אלקי ישראל, וע"י התשובה הוא זוכה לדבקות בדרגה הגבוהה ביותר של דבקות בשכינה. ולפ"ז מובן גם מה שפתח הרמב"ם בהלכה הקודמת ואמר גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה, שהיא הדרגה הנעלה ביותר שניתן להגיע אליה ע"י התשובה. עכ"ד (שובי נפשי ה' תשובה עמ' ר"ז) [א"י ואסברה לן ג"א שליט"א המבין בענינים אלו, דאלקי ישראל הוא דוגמת אלקי אברהם וכו' דהם רגלי המרכבה, עי' בעקידה פר' ויגש שער ל"א, והשכינה זה למעלה מכך ואכ"מ].

רגע של תשובה

פעם דיבר רבנו שליט"א אודות רוב ערכו של רגע חיי יהודי, עד שרגע אחד חשוב מספיק כדי לחלל עליו את השבת, והביא את ההלכה האמורה לענין קידושין שאם קדש אשה 'על מנת שאני צדיק' אפילו רשע גמור, מקודשת והטעם שמא הרהר בתשובה בדעתו. (קידושין מ"ט, ב) שוו בנפשכם! תתכן מציאות של יהודי אשר העביר את כל ימיו בחטאים, הוסיף עון על עון, ומגיע הוא אל רגע מותו כרשע גמור, כמעט ובמצב זה יפטר מן העולם. ולבסוף, ברגע האחרון, הרהר הרהור תשובה אשר שינה את כל דרגתו מקצה לקצה,

חילוק שאין לו שיעור. שינה את כל מהותו מרשע לצדיק, קנה את עולמו בשעה אחת (שיחת הגר"ח"י מיישקובסקי שליט"א סי' כאיל תערוג עמ' נ"ח)

טורפין אותו בפניו

סיפר רבנו, שכשהיה באחד הישיבות ואמר שיחה, הביא שם את דברי הרמב"ם ה' תשובה (פ"ז ה"ג) אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם, וכן הוא אומר יעזוב רשע וגו'. דהיינו שבעל מידות רעות צריך תשובה. והמשיך מהמשך הפרק את המשמעות וההשלכות לאדם כל עוד לא שב. וז"ל ה"ו וה"ז 'גדולה תשובה שמקרב את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך, ונאמר ולא שבתם עדי נאם ה', ונאמר אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב, כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק, התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד... כמה מעולה מעלת התשובה, אמש היה זה מובדל מה' אלהי ישראל שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם, **צועק ואינו נענה שנאמר כי תרבו תפלה וגו' ועושה מצות וטורפין אותו בפניו** שנאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, מי גם בכס ויסגר דלתים וגו', והיום הוא מודבק בשכינה שנאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם, **צועק ונענה** מיד שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה, ועושה מצות ומקבלין אותו בנחת ושמחה שנאמר כי כבר רצה האלקים את מעשיך, ולא עוד אלא שמתאווים להם שנאמר וערבה לה' מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמוניות. ואמר להם רבנו בשיחה 'שרואים שדברי הרמב"ם צועק ואינו נענה, עושה מצות וטורפין אותו בפניו, מדובר גם על בעל מידות רעות, גם על כעסן כילי וכד'. אחרי השיחה - סיפר רבנו, קם אחד הרבנים ובכה בלי להרגע [דבר המראה את מעלתו הגדולה של אותו רב], עד שעי"מ להרגיע אותו אמר רבנו אולי טעיתי בחשבון. אבל מכל מקום דברי הרמב"ם ברורים. ומבהיל הרעיון. ושאלו התלמידים את רבנו מה המקור לסברת הרמב"ם - ואמר רבנו שרואים שרבי חיים ויטאל בספר שערי קדושה כתב 'ששורש כל החטאים הם מידות רעות'. (מזקנים אתבונן ח"ג עמ' 138)

אינו עומד ברשעו

ובמקום אחר (ימלא פי תהלתך ימים נוראים עמ' קצ"ג) פתח רבנו פתח לינצל מכך, וז"ל: ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה [פיוט לר"ה]. מקובלים אנו מגדולי הדורות זי"ע שישדו נוסח זה כי באלו הדברים אנו סמוכים ונשענים ומקוים ליום הדין. ויש לעיין האם בעיני שלשתן כאחת להעביר רוע הגזירה, או דבחד מהנך סגי. ובגמ' ר"ה י"ז נראה מבואר דבחד מהנך סגי, דאיתא שם (י"ז, ב) 'תעטף הקב"ה כשליח צבור והראה לו למשה סדר תפלה אמר לו כ"ז שישאל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם וכו' הרי תפלה בלחוד מהני, וכן אמרו שם אמר ר' יוחנן גדולה תשובה שמקרת גז"ד של אדם וכו', הרי תשובה מהני, וכן אמרו שם י"ח אביי אמר בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמ' י"ח, הרי צדקה לחוד מהני, דתפלה יפה אף בלא תשובה וכן בצדקה, וצ"ע.

וצ"ע מהרמב"ם הנ"ל דבלא תשובה אין תפלתו מועלת, וכן הצדקה ושאר מצות שעושה טורפין אותו בפניו, וצ"ע. ונראה לומר דהמובדל מה' אלוהי ישראל וצועק ואינו נענה או עושה מצות וטורפין לו בפניו היינו בהכביד רוע רשע, או עדיין מחזיק ועומד ברשעו, הוא אשר עונותיו מבדילים אותו מאלוקיו, אבל איש אשר לא הכביד עול רשעו כ"כ, או עזב את רשעו אף שלא שב בתשובה על עבירות שעשה, מ"מ אינו נמאס כ"כ בחטאו, והתפלה השלמה בכוחה להעלותו מפחת מעשהו ולעורר רחמים בדינו, וכן הצדקה וגמ' י"ח שלו בכוחם לעורר רחמים עליו למלט נפשו משאול הנצחי רח"ל, אף דחסרון פגם החטא עדיין לא נשלם בזה זולתי אם ישוב מחטאו כסדר מצות התשובה הרחבה והערוכה לפרטיה.

מכתב בחיוב לימוד המוסר

שלוכט'ס להרבנים המופלגים וכו', נעימות בימינכם נצח, הנה לפני כמה שנים גילו דעתם גדולי ראשי הישיבות בחובת לימוד ספרי יראים בכוללים לפני התפילה כמו בישיבות, ועדיין הדבר רופף מאד, והדברים צריכים חיזוק כי זה דבר עיקרי לכל אחד. וכל מה שהדורות יורדים והמצב הרוחני יורד מיום ליום צריך עוד יותר להתחזק בזה, ובפרט בזמנינו שההפקרות והפריצות נורא. נוסף לזה כל מיני שכלול עוה"ל המתחדשים ומושכים את האדם לחיי נוחיות, שזה בסתירה גמורה למה שאמרו חז"ל סנהדרין (צט), (ב) אדם לעמל יולד לעמלה של תורה, ולא עוד אלא שגורם שכל מעשה המצות הם בלי חיות וגם ענין התפילה עלול להפגע ובפרט תפילה בציבור. כאשר כל אחד רואה איך המצב הרוחני, אשר לא נשאר כלום חוץ מכתלי בהמ"ד, ואם שם לא נתחזק אז רוח חיי עוה"ל ונוחיות ישלוט גם לבאי בהמ"ד והתוצאות מי ישורנו, וא"צ להאריך ולבאר גודל נחיצות קביעת זמן לחשוב חשבוננו של עולם. בואו ונתחזק בזה ונקוה היות שהבא לטהר מסייעין אותו וע"י קביעות זמן לחשוב ביראת ה', בודאי נזכה לסייעתא דשמיא לעליה בתורה ליראה ומעלות המדות כרצונו ית"ש. סיון תשנ"ה לפ"ק בני ברק יצ"ו.

יחשוב על מצבו

בס"ד. למוד המוסר הנהוג בישיבות הי' כאלה שהתנגדו לזה, והחפץ חיים זצ"ל בספרו בית ישראל כותב שאפילו הי' כאלו שהיססו להנהיג זה בישיבות מ"מ עכשיו היינו בזמן ההוא ודאי זה צורך גדול. ואם בזמנו כן, מה נאמר על זמנינו שירדנו פלאים וצריך מאד להתחזק והלואי הי' לומדים ספרי יראה, יתכן שהיינו מצילים הרבה מרדת שחת. לכן יש להתחזק בזה ללמוד כל יום חצי שעה בספרי יראה ויהי' סייעתא דשמיא. ואם אי אפשר לו לכל הפחות פעם ביום יחשוב על מצבו הרוחני. כ"ד שבט תשס"ט. א"ל שטיינמן.

וראה עוד בעניני עשרת ימי תשובה בס' 'ימלא פי תהלתך ימים נוראים'

כוח"ט וגמר חתימה טובה - אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו
להערות הארות, נא לפנות: keailtarog@gmail.com או ל 0527680034